

“És obligatori frenar aquest creixement i invertir-lo civilitzadament”

Joaquim Sempere (Barcelona, 1941) és doctor en filosofia i professor de sociologia a la Universitat de Barcelona i s'ha especialitzat en qüestions com ara les necessitats humanes i els conflictes socioecològics. En aquesta entrevista defensa la reducció del consum com a via per a salvar la humanitat.

Els ecosistemes es destrueixen com mai abans, les espècies desapareixen, les temperatures pugen. El planeta està malalt?

—Sí. Més que el planeta, estem malalts nosaltres, que creem unes

condicions inhabitable. El planeta subsistirà i no perilla. El planeta ha viscut moltes transformacions durant molts mil·lennis i els qui potser no subsistirem serem els humans. I diria més: **no està en perill l'espè-**

cie humana sinó la vida humana civilitzada.

—L'any passat el *National Geographic* va presentar un documental, *Live After People*, que partia del supòsit que d'un dia per un altre l'espècie humana desapareixeria. Sembla que l'única salvació que té el planeta és la nostra desaparició...

—A mi no em preocupa el planeta. Hi ha tot de planetes a l'univers. A mi em preocupa l'espècie humana i que tingui la intel·ligència de poder preservar un planeta que, segons com es miri, és meravellós, i que en tot cas és el planeta que ens ha tocat per a viure. El reportatge del *National Geographic* em sembla un plantejament d'un idealisme desfermat, que respecto, però a mi m'importa que

puguem viure els humans. D'entorns naturals físics, químics, biològics n'hi ha, n'hi pot haver i n'hi haurà, i segurament n'hi ha milers en aquest univers infinit.

—**Em dieu que, en realitat, en l'ecologisme hi ha un cert egoisme per la supervivència de l'espècie humana?**

—Jo no em suïcidaré perquè la biosfera es mantingui; i l'espècie humana encara menys, perquè són moltes voluntats juntes que s'haurien de posar d'acord. Potser es presenta d'una manera absurda, separant biosfera i espècie humana. És a dir, pensar en l'espècie, primordialment, com faig jo i més ecologistes, vol dir que pensem en la biosfera, perquè és la nostra casa. Es tracta de salvar-nos tots junts, la casa i els habitants.

—**Des d'alguns fòrums es proposa, com a solució als problemes del planeta, una reducció demogràfica, en concret una política de fill únic al llarg de dues generacions. Què en penseu?**

—Aquí entrem en una altra temàtica, la qüestió de la població. El creixement de la població s'ha d'aturar sigui com sigui. Tenir un fill, no tenir-ne cap... permetria d'estabilitzar la població o reduir-la. Fins ara, l'únic argument que he vist contra això és la qüestió de les pensions, que em sembla un despropòsit. Pensar que per tenir algú que ens pagui les pensions hem de permetre que la població creixi indefinidament, és portar-nos a la catàstrofe a termini mitjà. És obligatori frenar aquest creixement i, si pot ser, invertir-lo d'una manera civilitzada i ordenada. L'altra possibilitat posa els cabells de punta: és la mortalitat en massa, bé per falta de recursos, per sobreexplotació... Aquest és el desastre que hauríem d'evitar de totes passades. Hem d'aconseguir que hi hagi una certa proporcionalitat entre els humans que vivim sobre la Terra i els recursos de què podem disposar. S'ha d'acceptar que hi ha uns límits perquè tenim recursos finits. Cal reduir entre tots la mitjana del nostre impacte sobre la terra, i això vol dir la mitjana del nostre consum de recursos naturals.

—**Això voldrà dir tenir menys coses i disposar de menys serveis. I a la gent li costa d'acceptar això?**

Durant un segle hem cregut que el destí de la humanitat era anar creixent, consumir cada vegada més i disposar cada vegada de més recursos. Ho hem in-

PRATS I CAMPS

corporat com una mena de segona natura i ens costa d'imaginar que això es pugui aturar. Però això no té cap lògica des del punt de vista del benestar humà perquè **s'ha d'eradicar la idea que benestar humà equival a disposar de molts recursos**. Avui sabem que podem viure i ser feliços amb molt menys i que podem tenir una vida segura, podem estar ben alimentats, ben protegits de la intempèrie amb molts menys recursos.

—**Anem a pams. I si no respectem aquests límits? I si no reduïm el nostre impacte sobre la terra?**

—Ens espera un futur molt més difícil. Impossible? Per alimentar una població de 12.000 milions de persones, caldria administrar les terres fèrtils d'una mane-

ra tan meticulosa que no es perdés res per erosió, es protegissin les aigües d'una manera estricta... Desgraciadament, sabem que som molt a prop dels límits perquè hi ha molta gent que passa gana.

—**Potser perquè no hi ha una bona distribució...**

—Efectivament, en aquests moments no és un problema de disponibilitat, sinó de mala distribució. Fins ara sabem que a 7.000 milions de persones sí que les podem alimentar i que fins ara el creixement de la població ha estat acompanyat d'un creixement paral·lel de la producció agrària. Però juguem a la ruleta russa si no avaluem fins on és possible això. N'hi ha que diuen que el progrés agrícola ha desmentit Malthus.

I en certa manera això és cert, perquè l'enginyeria genètica arriba a l'extrem i ja no es pot treure més rendiment del fruit de la planta. I no parlem dels recursos energètics. El petroli s'acabarà, el carboni també... Cada cop és més fàcil de percebre que els recursos es van esgotant. Passa, per exemple, en la pesca: els peixos són al límit de la capacitat de reproducció.

—Hi ha gent que és conscient de tot això. Però cal convèncer milions de persones. Pot reeixir una austeritat obligada, per decret?

—Una cosa és obligada i una altra, per decret. No penso que l'austeritat voluntària sigui possible. Potser només en minories petites per raons ecològiques, morals, religioses... Però per a mi l'austeritat és l'horitzó de futur. Potser seria més adequat dir-ne frugalitat, reducció del consum. Penso que com que el medi ens hi obligarà, ho haurem d'acceptar. L'espècie humana és molt plàstica, és molt capaç d'adaptar-se. Quan hi ha una desgràcia, la gent s'adapta i és capaç fins i tot de ser feliç en circumstàncies difícils. La història ho demostra i això em fa ser optimista.

—Però això que dieu sembla un poc idealista. En la majoria de casos l'escassetat provoca conflictes: el conflicte de l'aigua, el conflicte per la terra...

—Estic d'acord que l'escassetat és perillosa i això els éssers humans ho han percebut de fa mil·lennis. L'abundància és una aspiració, mentre que l'escassetat és un mal contra el qual totes civilitzacions han lluitat creant reserves. Però, en aquest context, parlo d'escassetat relativa respecte a allò que tenim avui. No parlo d'escassetat absoluta, perquè aleshores sí que és un drama. Si no hi ha menjar per a tothom, hi haurà gent que es morirà de fam. Ara per ara, podem evitar l'escassetat absoluta per la via d'acceptar una escassetat relativa en comparació amb allò que tenim avui. I aquí tenim molt de marge per a renunciar a coses i per a acceptar una dotació menor de recursos que, ben administrats, poden satisfer de sobres les necessitats bàsiques de tothom.

—Però la disponibilitat de recursos va lligada al consum i, en l'imaginari col·lectiu, consum és sinònim d'ascens social.

—Fa mil·lennis que hi ha societats de classes i en aquestes societats de classes sempre na forma plàstica, manifesta i visible que permet de diferenciar-te dels altres. I aquest serà un problema gros, perquè en l'experiència del segle XX, els models volgudament igualitaris han fracassat, com ara els règims comunistes. Aquest és un problema que no sé com es resoldrà. En tot cas, en una situació en què hi haurà més conflictivitat per recursos més escassos, crec que el socialisme en versions renovades pot tornar a esdevenir popular, perquè la gent veurà malament que uns pocs tinguin privilegis mentre la majoria s'han d'estrènyer la bossa.

—Tot això que suggeriu pot arribar a passar a l'esquena de l'establishment?

—A l'esquena, impossible. Si de cas, s'ha d'enderrocar i canviar-lo per un altra cosa. L'ordre establert està molt ben aferrat i té molts mecanismes de control de la situació. És aquí on veig més difícil que hi hagi canvis positius, perquè lluitar contra aquest *establishment* és difícil. Ara bé, també veig que si no canvien radicalment les regles del joc, no podem sortir d'aquesta crisi de recursos.

—Al llibre dieu “no es té en consideració el servei que presten les coses sinó la seva adquisició”. Què vol dir?

—Que posseir s'ha convertit en un signe de distinció i èxit social i que allò que sembla important no són els serveis que presten els objectes, sinó poder exhibir una riquesa suficient perquè la gent que tenim al voltant considerin que hem triomfat. Perquè, per a contaminar menys podem deixar de viatjar, consumir menys... però una altra possibilitat és compartir objectes que resultin costosos i que a voltes els tenim infrautilitzats al llarg de la vida útil. Es pot compartir la bicicleta, les màquines de rentar... Això ens permetria de viure en uns parcs de vehicles o electrodomèstics molt menors. Això vol dir també canvis d'hàbits. Fa quinze anys que tinc un trepant mecànic a casa, i potser l'he fet servir deu vegades en tot aquest temps. Per a mi seria molt més pràctic i barat anar a la ferreteria per a llogar-la. Però hi ha un desfici per a tenir tots aquests artefactes.

—La gent com vós proposeu canvis d'hàbits. Penseu que amb la crisi va

Millor amb menys

“Col·lapse” o “greus regressions de la vida civilitzada”. Això pronostica Joaquim Sempere al seu llibre *Mejor con menos. Necesidades, explosión consumista y crisis ecológica* (Ed. Crítica), en què explica com, al llarg del segle XX, l'ésser humà occidental ha incorporat com a necessitat bàsica de la seua vida objectes i serveis que abans s'haurien considerat superflus, que s'incorporen a les meres necessitats biològiques. Tot plegat conforma allò que qualifica de “necessitats biopsicosocials”.

sorgint un canvi d'hàbits? El consum ha disminuït, però és quasi segur que tornarà a créixer quan la gent torne a tenir diners?

—D'aquesta crisi no sé si en sortirà res de nou. Però com que suposo que no serà l'última, potser sí que pot influir en els hàbits. De tota manera, jo crec que sí que hi ha hagut canvis, fins i tot abans d'aquesta crisi. Per exemple, en l'ús de la bicicleta. O en l'ús del cotxe, perquè hi ha gent que es qüestiona si paga la pena de tenir-ne. Per això va creixent el *car sharing* de gent que renuncia a tenir vehicle particular. Són signes diversos, menors, desproporcionats a les necessitats de canvi, però que apunten a canvis en les sensibilitats respecte de certs aspectes. A més, aquests canvis es produeixen per pràctiques exemplaritzants. És a dir, en adonar-se que surt més barat el *car sharing*, encara s'hi apunta més gent si veuen que uns altres ho fan. Jo no crec que amb això n'hi hagi prou. Els canvis d'hàbits requereixen una sacsejada molt forta. Jo sempre dic que si la benzina valgués quatre euros, els carrers es buidarien de cotxes i la gent buscaria alternatives. I és una possibilitat plausible, de manera que no descartaria de veure-ho. I aquí tornem a l'austeritat forçada. Si el petroli comença a faltar i no hi ha alternatives energètiques, la gent es trobarà obligada a canviar.

Violeta Tena